

Pedagoška akademija v Ljubljani

OBLIKOSLOVNA PODOBA SAMOSTALNIKOV MOŠKEGA SPOLA NA -e

Samostalniki, ki se v edninskem imenovalniku končujejo na -e, so oblikoslovno zelo zanimivi, saj je način njihovega pregibanja odvisen od vrste dejavnikov, kot so naglašenost / nenaglašenost končnega *e-ja*, deloma neprevzetost / prevzetost, občnoimenskost/lastnoimenskost, pri neprevzetih tudi čas nastanka, konverznost / nekonverznost nastanka, pa še glasovna podoba končaja, nekoliko tudi dolžina besede, prenosniškozvrstna determiniranost itd.

Večina obravnavanih samostalnikov se pregiba po 1. moški sklanjatvi (s premenjeno ali nepremenjeno osnovo), nekaj po 3., nekateri po 1. in 3., nekaj malega pa je med njimi tudi samostalnikov, ki jih sklanjamo po 2. moški sklanjatvi. Takšna oblikoslovna pestrost kot tudi prehajanje iz enega tipa v drugega povzroča nemalo težav v vsakdanji rabi, predvsem pa pogoste nedoslednosti, ki dostikrat begajo uporabnike knjižnega jezika.

Naši normativni jezikoslovni priročniki to skupino samostalnikov sicer obravnavajo, vendar slika, ki jo nudijo slovnice in pravopisi, ni popolna in tudi ne daje vedno ustreznih odgovorov na vprašanja, ki se v zvezi z rabo teh samostalnikov porajajo, recimo o tem, kateri priimki na -e osnove ne podaljšujejo, kateri jo podaljšujejo s *t* in kateri z *j*, ali katera prevzeta občna imena osnovo podaljšujejo in katera ne itd. Rado se omenja dejstvo, da se domačim samostalom osnova podaljšuje s *t*, nedomačim z *j*, kar je le deloma res, saj imamo poleg *oče očeta*, *Francé Francéta* tudi *kofé koléta*, *Nóe Nóeta*, *Jósue Jósuetá* in na drugi strani poleg *komité komitéja* tudi *enobé enobéja*, *cé céja*. V glavnem nepotrebno je ločevanje lastnoimenskih poimenovanj od občnoimenskih, kar je bilo pred leti že kritizirano,¹ saj se obe skupini samostalnikov morfološko načeloma enako obnašata; še manj primerna je trditev Slovenskega pravopisa 1950 /dalje SP 1950/ in Slovenskega pravopisa 1962 /dalje SP 1962/, da se občna imena »ravnajo po pravilih za lastna«.² Nasprotno temu pa pravi Slovenska slovnica A. Bajca, R. Kolariča, M. Rupla in J. Šolarja /dalje SS 1956/, da se »/o/sebna imena in priimki/. . ./ v glavnem ravnajo po pravilih za občna III. sklanjatve«,³ kar je seveda dosti bližje resnici. Neustrezna pa je trditev, da se »/n/ekatera italijanska imena na -e /. . ./ sklanjajo po slovenskih zgledih: *Belvedere Belvedera*, *San Michele San Michela* (*san mikéla*); *Giuseppe (džuzépe) Giuseppa*«,⁴ podobno trdita tudi SP 1950 in SP 1962, le da je tu govor o (večzložnih) romanskih, ne zgolj italijanskih (lastnih) imenih. Če razumemo formulacijo dobesedno, kot je zapisana, bi dejansko pomenila, da navedeni samostalniki osnovo podaljšujejo s *t* (kot *oče, Francé*) ali z *j* (kot *enobé*), v resnici pa do podaljšave praviloma ne pride (očitno je v gornji formulaciji mišljeno pregibanje po osnovnem vzorcu 1. moš. sklanjatve).

Med občnimi imeni romanskega izvora se v normativnih priročnikih navajajo le *bréve*, *konkláve*, *ciceróné*⁵ ipd., ne pa tudi *dúče*, *kónte*, *tenénte*,⁶ ki so ravno tako romanska, a jih v slovenskem jeziku morfološko drugače obravnavamo kot prva.

¹ J. Toporišič, Oblikoslovna segmentacija, predvidljivost spola in vključenost tujk v jezikovni sistem slovenskega knjižnega jezika, SR 1969, s. 351.

² SP 1950, s. 31, SP 1962, s. 68.

³ SS 1956, s. 101.

⁴ N. m., s. 109.

⁵ SP 1950, s. 26.

⁶ SP 1950 in SP 1962 v slovarskem delu sicer navajata tudi nekaj na koncu nenaglašanih občnoimenskih samostalnikov romanskega izvora, ki osnovo podaljšujejo z *j*, npr. *parte*, *duce* /slednjega ima samo SP 1962/, vendar uvodu ta tip ni posebej omenjen.

Morfoloških informacij o samostalnikih m.sp. na -e je v novejših normativnih priročnikih (Slovenski knjižni jezik 1–4 dr. J. Toporišiča, dalje SKJ, Slovenska slovnica istega avtorja, dalje SS 1976, Načrt pravil za novi slovenski pravopis, dalje NP 1981) manj in tudi lastnih imen ne obravnavajo posebej. Zdi pa se, da so nekatere ugotovitve presplošne, tako da si uporabnik priročnika z njimi ne more zadosti pomagati, zlasti glede predvidljivosti tipa pregibanja, ponavljajo pa se tudi nekatere slabosti iz starejših, npr. trditev, da (samo) domači samostalniki podaljšujejo osnovo s *t*. Tudi trditev, da je tako podaljševanje značilno le za ljubkovalna ali zaničevalna poimenovanja ali pa za lastna imena, ne ustreza povsem,⁷ saj besed, kot so *óče*, *drúže*, *kozle* (kot lovski termin) ipd. ni mogoče uvrstiti v nobeno od navedenih skupin. Nanovo pa je dodana informacija o pregibanju samostalnikov tipa *kamikáze*, *Pijáde* po 2. moški sklanjatvi.

Primerjava med v normativnih priročnikih zapisanimi pravili in dejansko jezikovno rabo kaže na pogosta razhajanja. Zlasti neslovenska južnoslovenska osebna lastna imena na -e se često ne sklanjajo z glasovnimi končnicami, čeprav ni nikakršnega razloga, da jih ne bi morfološko obravnavali enako kot tipološko podobna slovenska imena. Za ilustracijo le nekaj primerov take rabe: »V Delčevu so pripravili dvodnevno manifestacijo v počastitev ideologa in velikana makedonskega revolucionarnega gibanja Goce Delčeva . . .« (prav: *Goceta*, Delo, 28. 5. 1984), » . . . to je besedni rezime likovne interpretacije Dimče Nikolova . . .« (prav: *Dimčeta*, A. Bassin, Katalog likovne razstave, Galerija Ars, Lj., 1979), » . . . Branko Mamula /je/ odkril doprsna kipa revolucionarjev in narodnih herojev generala armade Ivana Gošnjaka in admirala Mate Jerkoviča.« (prav: *Mateja*, ev. *Mateta*, Delo, 21. 12. 1982), » . . . klavrno vlogo, ki so jo pri oblikovanju tako imenovane 'Nezavisne države Hrvatske' imeli ustaški zločinci z Ante Pavelićem na čelu.« (prav: *Antejem*, Delo, 6. 12. 1975), » . . . ob izvrstni igri Rade Šerbedžija.« (prav: *Radeta*, Delo, 8. 1. 1983) itd.

Neslovenskost imen te vrste v slovenskem jezikovnem prostoru, obenem pa (v nekaterih primerih) njihova podobnost s slovenskimi brez končnega *e-ja* povzroča še druge oblikoslovne odklone, npr. občutenje končnega *e-ja* kot končnice, kar jih v odvisnih sklonih izenačuje z oblikami, regularno izpeljanimi iz imenovalnika na soglasnik (z ničto končnico) ali na končnico -o, npr. »Izbrana dela Blaža Koneskega« (prav: *Blázeta*, NRazgl., 21. 1. 1983), »Besedilo Stipa Šušarja bo objavljeno v 17. številki. . .« (prav: *Stipeta*, Delo, 12. 11. 1983), » . . . se je na koncu zlila v romantično / . . . / obujanje spominov na prvo srečanje s Tomom.« (prav: *Tómetom*, ker je v im. *Tóme*, ne *Tómo*, Delo, 20. 2. 1980), »Potem ne bo Rada Končarja nihče silil, da bi moral kupovati v Zagrebu. . .« (prav: *Rádeta*, ker je v im. *Ráde*, ne *Rádo*, Delo, 4. 2. 1985), »Ob koncu leta so v Boru / . . . / našli mrtvega rudarja Djordja Adamovića. . .« (prav: *Djórdjeta*, ker je v im. *Djórde*, ne *Djórdj*, Jana, 6. 2. 1985).

Pod vplivom drugih slovanskih jezikov, zlasti še srbohrvaščine, v kateri je kategorija srednjega spola pri samostalnikih še produktivna in lahko nanovo sprejete samostalnike na -o in -e še vedno uvrščajo med srednjepolne, kar v slovenščini že dolgo ni več mogoče, se npr. *finále* med športniki in športnimi novinarji rabi tudi kot samostalnik srednjega spola, npr. »To je četrto finale tega velikega smučarskega tekmovanja.« (RTV Ljubljana, TV-I. pr., 27. 3. 1983), pogosteje na radiu in televiziji kot v drugih sredstvih obveščanja. V slovenščini je lahko ta samostalnik seveda samo moškega spola.

Lahko bi se torej reklo, da je dejanska oblikoslovna podoba obravnavane skupine samostalnikov, občno- in lastnoimenskih, občutno pestrejša, deloma pa tudi drugačna, kot nas poučujejo slovnice in pravopisi. Če npr. v ponavljajoči se formulaciji, da se domačim samostalnikom podaljšuje osnova s *t*, nedomačim pa z *j*, domač razumemo kot sinonim za slovenski, so tako izpuščena ne samo nekatera biblijska (*Nóe*, *Jáhve*, *Jóshue*, *Mánue*), ampak tudi številna srbohrvaško-makedonsko-bolgarska osebna lastna imena na -e, kot so

⁷ NP 1981, s. 151.

Báne, Cúne, Rále, Šíme itd., ki se jim osnova prav tako kot analognim slovenskim podaljšuje s *t*. Ne velja pa to za tista, ki se končujejo na *-te*, katerim – očitno zaradi večje blaglasnosti – osnovo podaljšujemo z *j*: *Ánte Ánteja, Ksén-te, Ksén-teja, Máte Máteja*. Tudi slovenska in biblijska imena tega tipa težijo v takšno podaljševanje: *Ánte, Ánteja* (v slovenskem jezikovnem prostoru), *Jéfte Jéfteja* ipd., kljub temu da SP 1962 pri geslu *Ánte* predpisuje samo podaljšavo s *t* (*Ánte -ta, Ántetov -a -o*, s. 108), medtem ko je bilo po SP 1950 pravilno le podaljševanje z *j*, podaljšava s *t* pa celo prepovedana (*Ánte -ja* [+*Ánteta*], *Ántejev -a, -o*, s. 74).

Dvojna raba se je uveljavila pri imenu *Máte*: če je njegov nosilec Slovenec, se osnova ponavadi podaljša s *t* (npr. *Mateta Dolenca*), če Neslovenec, z *j* (npr. *Mateja Parlova*). Kadar pa je končni *-e* kratek naglašen, do pravkar obravnavanega odstopanja ne pride, zato *Bohtè Bohtéta, Kantè Kantéta, Matè Matéta*.

Južnoslovanskim (a ne tudi slovenskim) lastnim imenom s končajema *-oje* in *-ije* se osnova ne podaljšuje: *Vidoje Vídoja, Mároje Mároja, Sládoje Sládoja, Miléntije Miléntija, Ignácije Ignácija*, dokaj zapletena pa je oblikoslovna podoba priimkov na *-e*, katerih nosilci so Slovenci. Če se končujejo na naglašeni kratki *-e*, se jim osnova brez izjeme podaljša s *t*: *Cigalè Cigaléta, Palmè Palméta, Tencè Tencéta*, enako tistim na *-ide, -óle, -á/re, -ánje, -ájne, -čè*⁸ in še nekaterim drugim: *Samíde Samídeta, Vérbole Vérboleta, Kandáre Kandáreta, Féndre Féndreta, Blagánje Blagánjeta, Lapájne Lapájnetá, Marénče Marénčeta*, medtem ko priimki na *-erle* osnove praviloma ne podaljšajo: *Májerle Májerla, Jénšterle Jénšterla, Púterle Púterla* ipd., variante *Majerléta, Jenšterléta, Puterléta* pa izpeljujemo iz (tudi možnih) oksitoniranih imenovalnikov *Majerlè, Jenšterlè, Puterlè*.⁹ Večina preostalih, ne na končnem *e-ju* naglašeni priimkov te vrste osnovo podaljšuje z *j*: *Bréde Brédeja, Fórte Fórteja, Vígele Vígeleja, Vúte Vúteja* ipd.

Od občnih imen podaljšujejo osnovo s *t* vsa, ki se končujejo na naglašeni kratki *-e*, ne glede na pomen in izvor: *fantè fantéta, počasnè počasnéta, zmenè zmenéta, kozlè kozléta, kofè koféta*, in vsa domača, končujoča se na nenaglašeni *-e*: *óče očéta, sine sineta, družè družeta*, medtem ko tudi domačim samostalnikom na končni dolgi ozki *-e* osnovo podaljšujemo z *j*: *afežè afežéja*,¹⁰ *apezè apezéja, enobé enobéja, cé céja*, enako kot oksitoniranim prevzetim: *ateljè ateljéja, komitè komitéja, besežè besežéja*.

Ločevanje domačih samostalnikov od prevzetih pri tem tipu morfološko torej ni upravičeno, zato se ti dve skupini v večini normativnih priročnikov brez potrebe ločeno obravnavata. Razlika med prvimi in drugimi je le v tem, da med domačimi občnimi imeni ni takih, ki osnove ne podaljšujejo, medtem ko jih je med prevzetimi neoksitoniranimi kar nekaj, npr. *belvedère belvedèra, bienále bienála, ciceróne ciceróna, faksimile faksímila, finále finála, konkláve konkláva, magistrále magistrála, penále penála, promile promíla*¹¹ itd. Pri oksitoniranih je podaljševanje obvezno.

⁸ Tako oblikoslovno razvrstitev potrjujejo tudi rezultati ankete, opravljene po telefonu med ca. 50 slovenskimi nosilci priimkov na *-e*, pri katerih načina pregibanja vnaprej ni bilo mogoče natančno predvideti.

⁹ Ljubljanska *Púterlejeva ulica* bi pravzaprav morala biti *Púterlova* ali kvečjemu *Puterlétova*. Pregibanje *Púterle Púterla*, ne pa *Puterléta* ali *Púterleja*, potrjujejo tudi v Ljubljani živeči nosilci tega priimka, med katerimi je bila opravljena že omenjena telefonska anketa.

¹⁰ Tega tipa domačih samostalnikov naši normativni priročniki ne omenjajo, registriran pa je v razpravi dr. J. Toporišiča, Prevzete prvine slovenskega knjižnega jezika, SR 1972, s. 305. Kot samostalniki 1. moške sklanjatve so gosti zlasti v govorni prenosniški zvrsti, medtem ko spadajo v pisni čisto v 3. sklanjatev.

¹¹ Morfološka predstavitev te skupine samostalnikov je v SP 1962 v formalnem pogledu zelo neenotna. Pri nekaterih je edninski imenovalniški obliki dodana le rodilniška končnica, pri drugih poleg končnice še končni soglasnik osnove, pri tretjih pa poleg tega še pred soglasnikom stoječi samoglasnik: *numérale-a, pastorále -la* in *magistrále -ála* ali *semifinále -a*, toda *finále -la* ali *mizerere -a*, toda *kondotiere -ra* itd. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (dalje SSKJ) so ti samostalniki enotno predstavljeni, vedno le z rodilniško končnico ob imenovalniški podobi geselske besede: *bienále -a, finále -a, konkláve -a*.

Tako kot pravkar omenjeni občni samostalniki se pregibajo tudi nekatera, praviloma več kot dvožložna tuja lastna imena, vendar ne izključno romanska, kot menita oba povojna pravopisa:¹² *Belvedere Belvedera, Bonaparte Bonaparta, Cimabue Cimabua, Čile Čila, Giuseppe Giuseppa, Niederle Niederla, Pordenone Pordenona, Selassie Selassia, Val d'Isere Val d'Isera, Zaire Zaira, Berlinale Berlinala* itd. V novejšem času se tudi pri samostalnikih te vrste vse bolj kaže težnja po pregibanju s podaljšano osnovo; zato prej *Napoleona Bonaparta*, sedaj *Napoleona Duarteja*, v starejših besedilih *Bondarta, Bramantà, Emanuela, Piava*, danes pogosteje *Bondarteja, Bramanteja, Emanueleja, Piaveja*. Tako pregibanje je med nedomačimi lastnoimenskimi samostalniki, tudi neoksitoniranimi, sploh prevladujoče, zatorej poleg *Ayme Aymeja, Debre Debreja, San José San Joséja, Sao Tome Sao Tomeja* tudi *Allende Allendeja*,¹³ *Belafonte Belafonteja, Jorge Jorgeja, Felice Feliceja, Mugabe Mugabeja, Nakasone Nakasoneja, Palme Palmeja, Pijade Pijadeja, Ševardnadze Ševardnadzeja, Halle Halleja, Harare Harareja, Lotse Lotseja, Mbabane Mbabaneja, Odense Odenseja, Zimbabve Zimbabveja* itd. Od občnih prevzetih imen se tako vedejo – kot že rečeno – vsa oksitonirana: *ateljé ateljéja, kupé kupéja, makramé makraméja, renomé renoméja, sižé sižéja, želé želéja* ipd., in pa neoksitonirana osebna imena (večinoma kot statusna poimenovanja), npr. *dúče dúčeja, kónte kónteja, tenénte tenénteja*, nepredvidljivo po tem tipu pa tudi *párte páртеja, pórsche pórscheja*. Samostalnik *parte* je oblikoslovno sploh nenavaden, saj spada po navedbi SSKJ predvsem v 3. moško sklanjatev, rabi se tudi kot množinski samostalnik ž. spola, lahko pa se pregiba, kot je navedeno zgoraj, četudi bi bilo sistemsko pravilnejše pregibanje po zgledu *bienále*, torej *párte páрта*. Za sicer nesistemsko pregibanje *pórsche pórscheja* pa sta dve možni razlagi: ta samostalnik je zelo pogosto oksitoniran (SSKJ tega dejstva ne upošteva), razen tega pa je občno ime *pórsche* nastalo iz osebnega lastnega in je torej v obeh primerih podaljšava z j predvidljiva.

Priimek *Pijáde* SS 1976 (s. 223) in NP 1981 (s. 152) izrecno uvrščata v 2. moško sklanjatev (*Pijáde Pijáde Pijádi . . .*), česar pa jezikovna raba ne potrjuje. Pregled nekaterih zgodovinsko-pisnih in memoarskih del, ki omenjajo revolucionarja in politika Mošo Pijadeja, je pokazal, da pisci in prevajalci skoraj brez izjeme pregibajo to lastno ime tako kot večino neslovenskih priimkov na -e, torej mu osnovo podaljšujejo z j: *Pijáde Pijádeja Pijádeju . . .*, pridevnik *Pijádejev -a-o*, le enkrat po zgledu *bienále* in enkrat samkrat po 2. moški sklanjativi.¹⁴ Zato bi tudi časopisni in radiotelevizijski novinarji ravnali bolj prav, če bi poročali npr. o podelitvi nagrad *Moše Pijadeja*, ne *Moše Pijade*, pa o avtomobilski nesreči na *Ulici Moše Pijadeja*, ne *Moše Pijade* ali *Moša Pijade* ali celo na *Moša/Moše Pijadovi ulici*, kar je enako narobe, kot bi bilo na *Ivan/Ivana Cankarjevi ulici*.¹⁵ Sicer pa bi bilo enostavneje in pravilneje, če bi se ulice, ceste, trgi, poimenovani po Moši Pijadeju, imenovali kar *Pijadejeva ulica, cesta, trg*, tako kot *Dalmatinova ulica, Prešernova cesta, Titov trg*. Dodajanje rojstnega imena priimku je v poimenovanjih te vrste nujno, kadar se komunikacije v naseljih imenujejo po ženskah (npr. *Ulica Zofke Kvedrove, Ane Zihelove, Danile Kumarjeve* ipd.) in kadar je potrebno ločevanje med več ljudmi istega priimka (npr. *Ulica Rudolfa Janežiča* proti *Janežičeva ulica*, ki je dobila ime po koroškem rojaku Antonu Janežiču), drugače ne.

¹² Gl. SP 1950, s. 26, in SP 1962, s. 58, SS 1956, s. 109, pa govori v tej zvezi celo samo o italijanskih imenih.

¹³ Načelno bi sicer bilo mogoče tudi *Allende Allenda* (prim. dr. J. Toporišič, Stalna vrednost glasovnih, prozodijskih, /pravo/pisnih, morfemskih in naglasnih variant slovenskega knjižnega jezika, SR 1973, s. 232), toda raba se je nagnila izključno v smer podaljšave: *Allende Allendeja*; pregibanje po zgledu *Giuseppe Giuseppa* je pač vse manj produktivno.

¹⁴ Pregledana so bila naslednja dela: Svetovna zgodovina, Ljubljana 1981, V. Dedijer, Izgubljeni boj J. V. Stalina, Ljubljana 1969, E. Kardelj, Spomini, Ljubljana 1980, R. Čolaković, Pripoved o neki generaciji, Ljubljana 1982, E. Kocbek, Listina, Ljubljana 1967, J. Jarc, Partizanski Rog, Maribor 1977, S. Nešović, Moša Pijade, Ljubljana 1979 (prev. F. Šafar), več avtorjev, Tito štirideset let na čelu ZKJ 1937–1977, Ljubljana 1977.

¹⁵ Gl. NRazgl., 12. 9. 1980, Delo, 14. 8. 1979, 16. 3. 1982, 27. 10. 1984, pogosto na RTV Ljubljana itd.

Lastna imena, ki so nastala po konverziji iz občnoimenskih samostalnikov srednjega spola, se maskulinizirajo,¹⁶ zato *oba Sonca, Zdravja, ne Sonci, Zdravji, vsi Sonci, Zdravji, ne Sonca, Zdravja, srečati Sonca, Zdravja, ne Sonce, Zdravje*. Priimki, konvertirani iz samostalnikov srednjega spola, ki kot občna imena osnovo podaljšujejo z *n*, to morfološko značilnost lahko zadržijo (*Séme, Sémena*),¹⁷ vendar se običajno pomensko demotivirajo in se pregibajo po za domače moške samostalnike na -e prevladujočem modelu *Francé Francéta, Józe Józeta*, torej *Semé Seméta* (v osrednji Sloveniji) oz. *Séme Sémeta* (drugod po Sloveniji).¹⁸

Le malo je samostalnikov moškega spola na -e z ničto končnico v vseh sklonih, kot so npr. *abecé, delkrédere, pádre, perpétuum móbile, sálto mortále, Purkyně, Lope de Vega, Monte Carlo*¹⁹ ipd. Nekaj več je tistih z dvojnimi možnim pregibanjem, po 3. in po 1. sklanjatvi. To so v večini primerov kratična imena, pisana pogosteje kot sklopi iz inicialk večbesednih poimenovanj, redkeje kot sklopi imen teh črk: *NOB [enobé] ali enobé, AFŽ [afežé] ali afežé, PTT [peteté] ali peteté, RTV [ertevé] ali ertevé, EKG [ekagé] ali ekagé* ipd. Sem spadajo še nekatera prevzeta imena, npr. *koiné*, nadalje imena črk: *bé, cé, cé* idr. ter nekaj tujih lastnih imen ali delov le-teh: *Humanite, Chiemsee, Karlsruhe, Belo Horizonte, Siera Leone* itd. Že kar izjemni v morfološkem pogledu pa so moškospolni samostalniki tipa *kamikáze*, ki jih pregibamo po 2. ali po 1. moški sklanjatvi: *napad kamikaze* ali *kamikaza* oziroma *napad kamikaz* ali *kamikazov*. Takšen morfološki status imajo – glede na dejansko rabo – v SSKJ, medtem ko naj bi se po NP 1981 pregibali le po 2., po Verbinčevem Slovarju tujk pa samo po 1. sklanjatvi (SP 1950 in SP 1962 gesla *kamikaze* ne navajata, pa tudi v uvodu na ta tip posebej ne opozarjata).

Samostalnikom, končujočim se na zgolj pisani, ne tudi govorjeni -e, se osnova praviloma ne podaljša, ta -e pa se pri pregibanju in besedotvorni izpeljavi opušta, če ne vpliva na fonetično vrednost pred seboj stoječega soglasnika ali soglasniškega sklopa:²⁰ *brumaire brumaira, joule joula, tembre tembra, enfant terrible enfant terribla, Lille Lilla, Morse Morsa, Mahre Mahra, Stive Stiva, Wilde Wilda* itd., ostaja pa, kadar odloča o izgovoru soglasnika pred seboj: *bridge bridgea, college collegea, juice juicea, Laplace Laplacea, Wallace Wallacea* itd. Odstopanj je malo in še ta so v glavnem posledica nepoznavanja navedenih pravil, npr. »Tedad je s štartno številko 18 brat Phila Mahreja Stive poskrbel za resnično senzacijo. . . Izvrsten čas Steva Mahreja je bil skoraj neverjeten.« (prav: *Mahra*, Delo, 17. 3. 1980), »Zmagal je Stenmark pred Ph. Mahrejem in Halsnersom.« (prav: *Mahrom*, Delo, 2. 2. 1981). Do stilne nevtralizacije pa je prišlo v primeru *Morsejev* oz. *Morzejev* (npr. *Morzejeva* abeceda), kjer bi bila – v skladu z gornjim pravilom – upravičena samo oblika *Morsov* (torej le *Morsova abeceda*), a je v rabi kot enakovredna tudi *Morsejev / Morzejev*.²¹

Tisti samostalniki, katerih končni nemi -e sledi neposredno pisanemu in govorjenemu naglaščenemu ali nenaglaščenemu samoglasniku, edini v tej skupini podaljšujejo osnovo, nemi -e pa se ne opušta: *bellevue bellevueja, yankee yankeeja, boogie-woogie boogie-woogieja, Andrée Andreeja, Mérimée Mériméeja, Poe Poeja, Mackenzie Mackenzieja* itd. Če

¹⁶ Gl. SS 1976, s. 217.

¹⁷ N.m., s. 216.

¹⁸ Takšno pregibanje so potrdili vsi nosilci tega priimka v že omenjeni telefonski anketi.

¹⁹ Trditev SS 1956, da »/s/estavljena imena pregibljemo samo v zadnjem sestavnem delu: *Monte Carlo, iz Monte Carla, v Monte Carlu*. . . « (s. 109) bi lahko dopolnili z ugotovitvijo, da se v takih primerih pregiba ali samo prvi del (*perpetuum mobile perpetuumobile*) ali samo zadnji (*Monte Carlo Monte Carla*) ali pa vsi oz. oba (*Haile Selassie Haileja Selassia*).

²⁰ Gl. NP 1981, s. 149.

²¹ To morfološko analogijo obravnavata kot zborni nevtralnó tudi SP 1962 in SSKJ, ob sicer sistemsko regularno razviti in prav tako stilno nezaznamovani varianti *Morsov*.

stoji pred nemim končnim *e-jem* prav tako nemi samoglasnik, se v odvisnih sklonih končni *-e* opušča, osnova pa se ne podaljšuje: *Doumergue Doumergua* [dumêrg dumêrga], *Dunquerque Dunquerqua* [denkêrk denkêrka].²²

Samo govorno se končujejo na *-e* iz francoščine prevzeti samostalniki, ki/če pisno /še/ niso podomačeni in tako tudi samo govorno podaljšujejo osnovo z *j*: *croupier croupiera* [krupjê krupjêja], *buffet buffeta* [bifê bifêja], *baiser baisera* [bezê bezêja], *conferancier conferanciera* [konferansjê konferansjêja], *parfait parfaite* [parfé parfêja] itd. Občnih imen tega tipa je malo, vsaj v širši rabi, ker jih v zadnjem času praviloma hitro poslovenimo.²³ Drugeče je z lastnimi, ta ostajajo pisno večinoma nepodomačena: *Manet Maneta* [manê manêja], *Courbet Corbeta* [kurbê kurbêja], nekoliko izjemen je le priimek znanega naravoslovca in zdravnika bretonskega rodu Baltazarja Hacqueta, ki ga verjetno zaradi dolgoletnega bivanja ter aktivnega naravoslovnega in organizacijskega delovanja tega moža na nekdanjem Kranjskem izgovorno ponavadi nekoliko slovenimo. Ne izpuščamo namreč začetnega *h-ja* (kot sicer pri francoskih imenih: *Hugo /igó/*, *Hyppolite* [ipolit], *Hachette* [ašét] ipd.), končni naglašeni *-e* pa je običajno kratak širok, čeprav lahko tudi dolg ozek, kot nasploh pri francoskih imenih tega tipa. Tak dvojni izgovor vpliva tudi na način (samo govornega) pregibanja: širok izgovor končnega *e-ja* napoveduje podaljšavo s *t*, kot pri podobnih domačih in podomačenih priimkih (torej [hakê hakêta]), dolgi ozki *-é* pa vodi v podaljšavo z *j* (tako kot [renê renêja] tudi [hakê hakêja]).

Oblikoslovna razvrstitev samostalnikov m. sp. na *-e**

Vrsta sam.	Sam. po izvoru	Način preg.	Oksitonirani sam.	Neoksitonirani sam.	Sam. na nemi <i>-e</i>
občni	domači	podalj. s <i>t</i>	fante, kozle, niče, počasne, keše	oče, družje, sine	
		podalj. z <i>j</i>	<i>enobe, afeže, apeze, e</i> ¹		
		brez podalj.			
		neskl.	NOB [enobé], AFŽ [afežé]		

²² Gl. SP 1962, s. 58.

²³ Glede pisave prevzetih besed prim. razpravo dr. J. Toporišiča, *Prevzete prvine slovenskega knjižnega jezika*, SR 1972, s. 285 n., in drugo, tam navedeno literaturo.

* V preglednico niso vključeni samostalniki na le govornjeni *-e*.

¹ Kratična imena in imena črk se lahko pregibajo tudi po 3. moš. sklanjatvi.

občni	nedomači	podalj. s t	kofe		
		podalj. z j	atelje, ataše, renome, beseže, dekave, koine ²	duče, konte, porsche, parte ³	bellevue, yankee, gellée, dixie, boogie-wogie
		brez podalj.		bienale, belpaese, magistrale, cicerone, ⁴ kamikaze ⁵	brumaire, joule, game; bridge, college, juice
		neskl.	koine	delkredere, parte, padre, perpetuum mobile	curriculum vitae, code civil, gelée royal
lastni	domači (in drugi južnoslov.)	podalj. s t	France, Mahne, Seme ⁶	Jože, Kompare, Mate, ⁷ Rade, Stipe, Goce	
		podalj. z j	Kne ⁸	Ante, Ksente, Brede, Menaše	
		brez podalj.		Sonce, Zdravje; Majerle; ⁹ Maroje, Milentije, Sladoje	
		neskl.			
	nedomači	podalj. s t	(Matzele)	Noe, Jahve, ¹⁰ Josue	
		podalj. z j	Ayme, Fouche, San José, Sao Tome	Allende, Alčide, Mugabe, Pijade, ¹¹ Ševardnadze, Zimbabve	Andrée, Mèrimée, Poe, Mackenzie
		brez podalj.		Bonaparte, Giuseppe, Niederle, Selassie, Zaire, Berlinale	Lille, Morse, Empire, Laplace, Wallace
		neskl.	Humanite	Purkyně, Lope de Vega, Belo Horizonte, Monte Carlo, Santiago de Chile	Hyde Park, House of Lords, Collège de France

² Samostalnik *koine* se lahko pregiba tudi po 3. moš. sklanjativ.

³ Izraz *parte* se rabi tudi kot množinski samostalnik ž. sp.; kot samostalnik m. sp. se pregiba po 3. moš. sklanjativ, lahko pa tudi po 1.

⁴ V tej skupini so osebna poimenovanja izjemna, sistemsko sodijo med samostalnike, ki osnovo podaljšujejo z *j*.

⁵ Samostalnik *kamikaze* se pregiba tudi po 2. moš. sklanjativ.

⁶ Poleg *Semè Seméta* tudi *Sème Sémeta*, redko *Sème Sémena*.

⁷ Rojstno lastno ime *Mate* podaljšuje osnovo *s t*, kadar pa poimenuje Neslovenca, tudi z *j*.

⁸ Sistemsko ustrezno samo *Knè Knéja*, *Knéjev -a-o*, izhodiščna oblika *Knè* pa bi dala *Knéta*, *Knétov -a-o*.

⁹ Domača lastna imena na *-erle* so lahko tudi oksitonirana, osnovo pa tedaj podaljšujejo s *t*.

¹⁰ V novejšem času to biblijsko ime podaljšuje osnovo tudi z *j*.

¹¹ Poleg prevladujočega pregibanja *Pijade Pijadeja*, prid. *Pijadejev -a-o*, je možno tudi *Pijade Pijada Pijadu*, prid. *Pijadov -a-o*, silno redko pa po 2. moš. sklanjativ: *Pijade Pijade Pijadi*.

